

MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA DIN PITEȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE, LITERE, ISTORIE ȘI ARTE
ȘCOALA DOCTORALĂ *FILOLOGIE*

TEZĂ DE DOCTORAT

Conducător de doctorat:

**Prof. univ. dr. habil. DIANA-ADRIANA
LEFTER**

Student-doctorand:

EMILIA-ELIZA LEOTESCU

PITEȘTI

2023

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA DIN PITEȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE, LITERE, ISTORIE ȘI ARTE
ȘCOALA DOCTORALĂ *FILOLOGIE***

***CONVERGENȚE MITOLOGICE ÎN DRAMATURGIA
ROMÂNEASCĂ ȘI FRANCEZĂ DIN PRIMA JUMĂTATE A
SECOLULUI AL XX-LEA***

**Conducător de doctorat:
Prof. univ. dr. habil. DIANA-ADRIANA
LEFTER**

**Student-doctorand:
EMILIA-ELIZA LEOTESCU**

PITEȘTI

2023

MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA DIN PITEȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE, LITERE, ISTORIE ȘI ARTE
ȘCOALA DOCTORALĂ FILOLOGIE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT
CONVERGENȚE MITOLOGICE ÎN DRAMATURGIA ROMÂNEASCĂ ȘI
FRANCEZĂ DIN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XX-LEA

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. habil. DIANA-ADRIANA
LEFTER

Student-doctorand:

EMILIA-ELIZA LEOTESCU

PITEȘTI

2023

CUPRINS

INTRODUCERE (Argument)	p.5
Capitolul I. MITUL - CONSIDERAȚII GENERALE	p.8
1. Metode de cercetare: mitocritica și mitanaliza	p.8
2. Dimensiunile mitului din perspectiva mitocriticii și a mitanalizei	p.12
2.1. Conceptul de mit	p.13
2.2. Structura mitului	p.21
2.3. Funcțiile mitului	p.23
2.4. Degradarea mitului / demitizarea / remitizarea	p.24
3. Arhetipul	p.27
4. Dimensiunile simbolului	p.30
4.1. Conceptul de simbol	p.30
4.2. Funcțiile simbolului	p.33
4.3. Clasificarea simbolurilor	p.35
5. Teme și motive mitice	p.37
6. Eroul mitic	p.40
Capitolul II. REPREZENTAREA MITULUI ÎN DRAMATURGIA ROMÂNEASCĂ ȘI FRANCEZĂ DIN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XX-LEA	p.42
1. Situația socio-politică a țărilor și reprezentarea mitului în literatură	p.42
1.1. Reactualizarea mitului în literatură	p.42
1.2. Reprezentarea mitului în dramaturgia secolului al XX-lea prin raportarea la situația socio-politică a Franței și României	p.46
2. Situația mitului în prima jumătate a secolului al XX-lea, în literatura română și literatura franceză	p.51
2.1. Secolul al XX-lea și revenirea la mitul elen	p.51
2.2. Recurența miturilor antice și dramaturgii preocupați de mit	p.53
3. Reprezentarea scenică a pieselor cu subiect mitic	p.65
4. Dramaturgii români și francezi și scrierile cu subiect mitic din prima jumătate a secolului al XX-lea	p.70

4.1. Victor Eftimiu	p.70
4.1.1. Piesa <i>Prometeu</i>	p.71
4.1.2. Piesa <i>Thebaida</i>	p.73
4.1.3. Piesa <i>Atrizii</i>	p.75
4.2. Nicolae Iorga	p.78
4.2.1. Piesa <i>Casandra</i>	p.79
4.3. Mircea Eliade	p.80
4.3.1. Piesa <i>Iphigenia</i>	p.81
4.4. Petru Dumitriu	p.83
4.4.1. Piesa <i>Preludiu la Electra</i>	p.84
4.5. Jean Giraudoux	p.86
4.5.1. Piesa <i>Amphytrion 38</i>	p.86
4.5.2. Piesa <i>Război cu Troia nu se face</i>	p.88
4.5.3. Piesa <i>Electra</i>	p.90
4.6. Jean-Paul Sartre	p.92
4.6.1. Piesa <i>Muștele</i>	p.92
4.7. Jean Anouilh	p.95
4.7.1. Piesa <i>Eurydice</i>	p.96
4.7.2. Piesa <i>Antigone</i>	p.97
4.7.3. Piesa <i>Médée</i>	p.99
Capitolul III. RECURENȚA TEMELOR MITICE ÎN DRAMATURGIA ROMÂNEASCĂ ȘI FRANCEZĂ DIN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XX-LEA.....	p.101
1. Tema RĂZBOIULUI	p.101
1.1. Războiul extern	p.101
1.1.1. Războiul în viziunea troienilor	p.102
1.1.2. Războiul în viziunea grecilor	p.105
1.1.3. Războiul sub auspiciile zeilor	p.109
1.2. Războiul intern	p.113
1.2.1. Drama lui Prometeu - individul însetat de absolut	p.113
1.2.2. Drama lui Agamemnon - eroul victorios al Argosului	p.116
1.2.3. Zbuciumul sufletesc al Clitemnestrei	p.119
1.2.4. Călătoria interioară a Ifigeniei	p.122
1.2.5. Chinul sufletesc al Electrei	p.127

1.2.6. Drama interioară a lui Oreste	p.128
1.2.7. Povara interioară a Casandrei	p.131
1.2.8. Războiul interior al Alcmenei	p.133
1.2.9. Frământările interioare ale Andromacăi.....	p.135
2. Tema SACRIFICIULUI	p.137
2.1. Complexul lui Prometeu	p.138
2.2. Antigona - figura martirei (pre)creștine	p.141
2.3. Ifigenia - expresia sacrificiului	p.147
2.4. Complexul Casandra	p.154
2.5. Oreste - erou al suferințelor și al sacrificiului	p.156
2.6. Hector - mesager al păcii	p.159
3. Tema RĂZBUNĂRII	p.162
3.1. Răzbunarea în viziunea lui Victor Eftimiu	p.163
3.2. Răzbunarea din perspectiva lui Petru Dumitriu	p.166
3.3. Răzbunarea giraudiană	p.168
3.4. Răzbunarea sartriană	p.171
3.5. Răzbunarea la Jean Anouilh	p.175
4. Tema RIVALITĂȚII	p.179
4.1. Rivalitatea dintre zei	p.180
4.2. Rivalitatea oameni-zei	p.182
4.3. Rivalitatea dintre oameni	p.186
4.3.1. Rivalitatea dintre frați	p.186
4.3.2. Rivalitatea dintre soți	p.189
4.3.3. Rivalitatea părinți - copii	p.194
4.3.3.a. Rivalitatea mamă - copii	p.195
4.3.3.b. Rivalitatea tată - copii	p.198
4.3.4. Rivalitatea unchi - nepoți	p.200
4.3.5. Rivalitatea dintre veri	p.205
5. Tema DEMNITĂȚII	p.208
5.1. Demnitatea individului	p.209
5.1.1. Prometeu	p.209
5.1.2. Medeea	p.211
5.1.3. Alcmena	p.212

5.1.4. Jupiter	p.213
5.2. Demnitatea familiei	p.215
5.2.1. Antigona - simbolul familiei Labdacide	p.215
5.2.2. Oreste - simbolul familiei Atride	p.217
5.3. Demnitatea națională	p.219
5.3.1. Oreste - apărător al demnității naționale	p.220
5.3.2. Hector - exponent al demnității naționale	p.221
5.3.3. Agamemnon și Ifigenia - apărători ai valorilor neamului	p.222
6. Tema ATAȘAMENTULUI FAȚĂ DE CETATE	p.225
6.1. Modele de patriotism	p.225
6.1.1. Modelul Agamemnon	p.225
6.1.2. Modelul Ifigenia	p.227
6.1.3. Modelul Oreste	p.229
6.1.4. Modelul Electra	p.232
6.1.5. Modelul Casandra	p.233
6.1.6. Modelul Hector	p.235
6.1.7. Modelul Antigona	p.237
6.2. Modele de fals patriotism	p.238
6.2.1. Modelul Eteokles / Polinikes	p.238
6.2.2. Modelul Egist	p.240
CONCLUZII	p.242
BIBLIOGRAFIE	p.250

Rezumat

Parcurgând dramaturgia primei jumătăți a secolului al XX-lea am observat o înclinație generală a scriitorilor către mitul antic elen. Apreciat pentru caracterul său durabil, mitul a cunoscut o dezvoltare extraordinară în veacul trecut, literaturile din diverse spații culturale manifestând un interes deosebit față de acesta, datorită capacității de transformare, de ajustare la nevoile societății. Faptul că mitul a ocupat o poziție centrală în universul dramatic al secolului trecut nu a reprezentat o surpriză, întrucât acesta a fost permanent o sursă de inspirație pentru literatură, rare fiind epocile istorice refractare mitologiei (Evul Mediu). Curiozitatea era reprezentată de motivele ce au stat la baza acestei alegeri, dar și de modul în care a fost adaptat mitul la situația contemporană, respectiv la viața în timpul războiului. Așadar, demersul nostru este generat de la o succesiune de întrebări, punctul de interes nemaifiind apariția mitului în literatură, ci forma pe care acesta a îmbrăcat-o în secolul al XX-lea și influența pe care Cele Două Războaie Mondiale au avut-o asupra scrierilor.

Având în vedere aria extinsă de proliferare literară a mitului în secolul trecut, limităm cercetarea la două literaturi, astfel că, pe lângă literatura română, alegem să explorăm paginile dramaturgiei franceze. Alegerea a venit în urma studiului amănunțit al istoriei celor două state; similitudinile existente la nivel ideologic și cultural, climatul socio-politic, atmosfera spirituală, dar și renumele scriitorilor și impactul lucrărilor asupra publicului au reprezentat motivele pentru care ne-am oprit la piesele dramaturgilor francezi. Chiar și așa, nu putem pretinde că demersul nostru este unul exhaustiv, fiind imposibil să cuprindem într-o lucrare unitară toate piesele în care se reflectă mitul.

Având ca **principal obiectiv** identificarea elementelor repetitive, comune celor două dramaturgii din punct de vedere mitic, dar și a diferențelor existente între acestea, prezenta lucrare este creată sub forma unui studiu contrastiv, elementul de noutate și de originalitate fiind abordarea mitului în context nu numai literar, ci și politic, în două spații culturale ale căror situații istorice și artistice prezintă diferențe importante. Perspectiva politică în care plasăm analiza miturilor din dramaturgia românească și franceză a primei jumătăți a secolului al XX-lea, urmărirea reactualizării anumitor mituri cu impact direct asupra conștiinței colective și individuale reprezintă realizarea cea mai importantă a demersului nostru. Invariantele mitice derivate de la cele originale, dezvoltate în scrierile veacului trecut, au primit semnificații în concordanță cu realitățile sociale și climatul politic al celor două societăți.

Studiul nostru folosește ca **metode de cercetare** modelele avansate de Gilbert Durand, respectiv mitocritica - prin care sunt identificate miturile directoare care au produs operele de artă și mitanaliza - pentru a vedea modul în care un mit a fost reactualizat la nivelul epocii. Printr-o mișcare centrifugă, se face trecerea de la mitul astfel recuperat la scrierile moderne, apelul la mit și recurența simbolurilor necesitând o abordare comparativă care are rolul de a pune în valoare similitudinile și diferențele existente la nivelul textului între lucrările contemporane.

Lucrarea a fost generată de ideea că mitul a primit o valoare politică în veacul trecut. Prezența Celor Două Războaie Mondiale a declanșat o perioadă de criză în sânul societății, tabloul socio-politic al secolului al XX-lea anticipând direcția revenirii la mit. Întoarcerea la mit a reprezentat un refugiu în fața realităților vremii, prin modul în care autorii moderni se exprimau pe sine și întreaga lor epocă. Fiind văzut ca „o rezervă de istorie”, mitul transpunea creatorul și cititorul în atmosfera și problematica zilelor contemporane. Perspectiva politică a mitului așa cum o exploatăm în lucrare nu este în direcția susținută de Raoul Girardet, cel care dedică un studiu imaginarului politic. Deși susținem ideea că în mit „există o capacitate mobilizatoare născută din realitatea politică fracturată”¹, cele „patru constelații mitologice”² dezvoltate de cercetătorul francez nu sunt în asentimentul nostru. Exemplele de mituri oferite de istoria literară dovedesc faptul că există o varietate de situații mitice, dar și invariante derivate din cele originale. Noile semnificații sunt în concordanță cu realitățile sociale și climatul politic și au repercusiuni asupra conștiinței umane.

Pe parcursul cercetării însă, obiectivul inițial, respectiv (re)politizarea mitului, este completat cu descoperirile privind direcția spre care se îndreptau scrierile, apariția unor asemănări structurale, ca rezultat al adaptării la condițiile de mediu relativ identice.

Raportându-ne la titlurile alese pentru corpus, am avut în vedere mitul antic elen reiterat în prima jumătate a secolului trecut în cele două literaturi. Astfel, în dramaturgia românească ne oprim asupra lui Victor Eftimiu (*Prometeu* - 1919, *Thebaida* - 1924, *Atrizii* - 1939), Nicolae Iorga (*Cassandra* - 1931), Mircea Eliade (*Iphigenia* - 1939) și asupra lui Petru Dumitriu (*Preludiu la Electra* - 1945), în timp ce în dramaturgia franceză studiem piesele lui Jean Giraudoux (*Amphytrion* 38 - 1929, *Război cu Troia nu se face* - 1935 și *Electra* - 1937), Jean-Paul Sartre (*Muștele* - 1943) și ale lui Jean Anouilh (*Eurydice* - 1941, *Antigone* - 1941, *Médée* - 1946).

În ceea ce privește piesa *Eurydice* a lui Jean Anouilh, deși actualizează în manieră modernă un mit grecesc, subiectul operei nu se încadrează în tematica lucrării de față, motiv

¹ Girardet, Raoul, *Mituri și mitologii politice*, traducere de Daniel Dimitriu, prefață de Gabriela Adameneșteanu, Institutul European, 1997, p.VIII.

² Cele patru mari complexe mitice susținute de Raoul Girardet sunt: *Conspirația*, *Salvatorul*, *Vârsta de Aur* și *Unicitatea*.

pentru care aceasta nu este fost supusă studiului cercetării. Considerată „piesă neagră” ce dezvoltă tematica morții, finalul tragic nu se dovedește a fi o consecință a războiului, ci survine în urma eșecului în dragoste, eroul atingându-și idealul iubirii prin sinucidere. Războiul nu își face simțită prezența în piesă, neavând nicio influență asupra eroilor care sunt preocupați de lucruri mărunte, de satisfacerea unor dorințe lumești, lipsite de importanță în era războiului. Lupta care apare în piesă este una interioară, la nivelul sentimentelor personajelor și nicidecum o luptă provocată de evenimentele care au marcat societatea franceză din prima jumătate a secolului al XX-lea, fapt care ne-a determinat să nu o includem în analiza propriu-zisă..

În ceea ce privește structura tezei, aceasta cuprinde trei mari capitole, primul fiind unul pur teoretic care definește conceptele pe care le utilizăm în lucrare, iar celelalte două părți reprezintă rezultatul cercetării propriu-zise.

Intitulat **Mitul - considerații generale, capitolul I** prezintă metodele de cercetare folosite în lucrare, respectiv *mitocritica* și *mitanaliza*. Ținând cont de faptul că ambele concepte metodologice au ca „materie primă” mitul, este esențial să definim acest concept cu care vom opera în analiză și să stabilim etapele dezvoltării acestuia. Pornind demersul de la etimologia termenului (provine din limba greacă, *mythos* – poveste), stabilim dimensiunile mitului din perspectiva mitocriticii și a mitanalizei, deschiderile apărute în sfera acestora demonstrând caracterul transdisciplinar al conceptului. Indiferent că a fost privit din perspectivă antropologică, semiotică, psihiatrică sau prin prisma religiosului, mitul a redat forma de gândire a unei societăți, fiind purtător de adevăr și de istorie. Conceptul de mit este folosit în prezenta lucrare cu sensul de model cu caracter repetabil care poate justifica actele umane. Fiind cel care impune o realitate complexă, acesta a devenit un purtător de imagini care posedă o tinerețe veșnică. Și cum caracterul sacru al acestuia a plasat mitul în sfera religiosului, evidențiindu-i latura arhaică, adaptările / reiterările sale au vizat latura modernă, cea care a pus accentul mai mult pe forma discursivă decât pe fond (conținut).

În privința etapelor dezvoltării mitului, ne îndreptăm atenția asupra „perioadei explozive”, întrucât fiecare moment istoric a adus în prim plan anumite mituri, punctul de interes fiind modul de receptare al acestora, respectiv mitemele analizate. Așa ajungem să definim și conceptul de *mitem*, o noțiune înțeleasă conform perspectivei lui Claude Lévi-Strauss, respectiv cea mai mică unitate structurală din cadrul mitului. În demersul nostru, identificăm mitemele care prezintă o anumită constanță în operele din corpus, ulterior reperăm modificările aduse de fiecare dramaturg și motivațiile care au condus la aceste invariante mitice.

Un alt concept folosit în lucrare este *arhetipul*, termen definit din perspectivă psihologică, antropologică și religioasă ce apare în prezenta cercetare cu sensul de model exemplar, un

prototip recurent, capabil să reziste în timp. Este un liant viu între ritual și istorie care are rolul de a declanșa miturile și de a le valorifica permanent prin creație, un element unificator pentru cititorii din diferite culturi sau epoci. Pornind de la universalitatea sa în timp și spațiu, arhetipul are capacitatea de a trezi imagini și emoții, având un impact puternic asupra publicului.

De asemenea, *simbolul* este un concept fundamental ce primește în lucrare sensul de semn de cunoaștere, întrucât acesta are rolul de a revela aspecte din viața cotidiană, greu accesibile omului. În urma clasificărilor acestuia și a analizei funcțiilor de bază, simbolul va fi privit drept puntea de legătură a omului cu sacralitatea, acesta fiind el însuși o descoperire a realității sacre. Ca și la omul tradițional, în societatea contemporană lumea se exprimă prin simboluri. Acestea au rolul de a dezvălui elemente ascunse ale realității, de a revela o latură a minții omenești de care altfel omul nu ar fi conștient. În categoria simbolurilor includem imagini, obiecte, persoane sau cuvinte care au primit noi conotații adaptate la cultura și societatea cărora aparțin.

Temele și motivele sunt de asemenea două concepte esențiale cu care operăm în lucrare, însă abordate separat. Temele sunt văzute drept ideile centrale ale operelor, în timp ce motivele sunt purtătoarele de sens, concretizarea temei într-un aspect tipic. Deoarece motivele literare apar ca forme avansate ale miturilor arhaice, acestea sunt analizate în funcție de concepția scriitorului și de modul în care îi sunt atribuite noi semnificații, în consens cu aspirațiile epocii.

De asemenea, în lucrare folosim și conceptul de *erou mitic*, respectiv un model comportamental care vine să schimbe mentalitatea individului în societate printr-o serie de acțiuni exemplare. El reprezintă „o proiectare simbolică a ființei noastre, parțială sau totală, așa cum este ea într-o etapă a existenței”³, fiecare epocă manifestând preferința pentru anumiți eroi mitici.

Capitolul al II-lea, intitulat *Reprezentarea mitului în dramaturgia românească și franceză din prima jumătate a secolului al XX-lea* are în componență patru subcapitole care analizează forma pe care a îmbrăcat-o mitul în veacul trecut, influența Celor Două Războaie Mondiale asupra scrierilor mitice contemporane, recurența miturilor antice și dramaturgii preocupați de mit, precum și prezentarea subiectului pieselor din corpus.

Interesul nostru pentru problematica mitului este justificat de preocuparea mare manifestată în jurul acestui concept. Însă, pentru a vedea forma pe care a îmbrăcat-o mitul în dramaturgia secolului al XX-lea este necesar să urmărim **etapele evoluției acestuia** din momentul intrării în literatură și până în epoca contemporană, idee dezvoltată în subcapitolul *Situația socio-politică a țărilor și reprezentarea mitului în literatură*. Ținând cont de complexitatea conceptului, înțelegem polivalența mitului drept o consecință a multiplelor

³ Chevalier, Jean și Gheerbant, Alain, *Dicționar de simboluri*, volumul I, București, Editura Artemis, 1995, p.54.

interpretări pe care acesta le-a primit de-a lungul timpului, motiv pentru care am privit acest concept pe mai multe stadii de manifestare, respectiv cel sacru, etic, social sau gnoseologic.

Privit din punct de vedere istoric, mitul a reprezentat pentru umanitate prima formă narativă de viziune asupra lumii. În forma lui primordială, mitul aparținea umanității primitive, comunitate care îl vedea drept relatarea unui eveniment originar corelat cu destinul omului. Îndreptându-ne atenția către particularitățile mitului, am identificat două aspecte contradictorii ale acestuia: pe de o parte caracterul anistoric care îl poziționa drept model exemplar, iar pe de altă parte, caracterul repetitiv, ce reieșea din reactualizarea sa la nivelul diferitelor epoci istorice. Însă aceste două particularități au creat culoarul necesar transpunerii mitului în artă, arhetipurile mitice fiind modelele creațiilor artistice.

Raportat la nivel social, mitul reflectă activitatea oamenilor din cadrul unei comunități, acesta apărând în strânsă legătură cu realitatea socială. Mitul a fost investit cu semnificații noi, fiind singurul capabil să exprime viziunea indivizilor din diferite epoci, prin corelarea diverselor mutații de la nivelul conștiinței umane cu schimbările survenite la nivel economic, social sau spiritual. Transportat în literatură, mitul a reușit să evidențieze treptele gândirii umane prin raportarea la perioadele istorice.

Analizat prin latura sa etică, mitul a avut un rol important în „modelarea, normarea și integrarea omului”⁴ în societate. Plecând de la mitul originar care poziționa omul în real, de-a lungul timpului, mitul și-a dezvoltat o funcție educativă prin promovarea unor modele de comportament uman. Această dimensiune normativă a mitului a fost completată de un sistem de valori care reflectau concepția despre lume și poziția omului în societatea vremii.

Mergând către latura gnoseologică, putem spune că mitul a înlesnit cunoașterea, atât în domeniul elementelor naturii, cât și al existenței umane. Acele taine greu de pătruns de mintea omenească au fost explicate prin intermediul mitului, văzut drept un liant între individ și univers. Însă, timpul a demonstrat că toate aceste stadii nu au reușit să redea complexitatea mitului, fiind necesară raportarea la fenomenul artistic. Caracterul estetic al acestuia și-a făcut simțită prezența încă de la apariția lui, acesta fiind cel care a transformat mitul într-o formă estetică, o formă nouă care a apărut din dorința de restabilire a ordinii pierdute prin degradarea valorilor religioase. Această direcție spre care s-a îndreptat literatura în ultimele secole a impus implicarea unor factori importanți, iar explicația pentru prezența dramelor mitice în cele două literaturi am găsit-o în relația autor-operă-public. Personalitatea creatorilor, varietatea ideologiilor și a curenților

⁴ Clio Mănescu, *Mitul antic elen și dramaturgia contemporană*, București, Editura Univers, 1977, p.17.

literare, atmosfera spirituală, contextul social, precum și publicul au influențat direct domeniul cultural, temele abordate fiind în concordanță cu evenimentele trăite.

Noile forme de expresie artistică ce și-au făcut apariția la început de secol XX au stat în strânsă legătură cu ideile și starea de spirit a societății, fiind generate de realitățile istorice. Problemele societății, evenimentele istorice majore și schimbările apărute în istoria omenirii au determinat un nou mod de gândire, dar și o altă atitudine față de cultură. Oamenii au început să-și arate interesul pentru teatru, un instrument folosit cu sens propagandistic, care căuta să transmită cetățenilor suflul eroic necesar depășirii momentelor de criză. Astfel, protestul față de război, precum și căutarea unor forme artistice care impuneau modele comportamentale, au reprezentat principalele trăsături ale culturii secolului trecut.

Odată ce a fost stabilit rolul deosebit de important pe care structurile mitice și imaginile simbolice l-au avut asupra comportamentelor sociale, a fost nevoie să identificăm **motivele care au stat la baza revenirii mitului**, idei dezvoltate în subcapitolul al doilea - *Situația mitului în prima jumătate a secolului al XX-lea, în literatura română și literatura franceză*. Astfel, în urma cercetărilor s-a demonstrat că renașterea mitului în secolul trecut nu s-a făcut întâmplător, ci a avut la bază motivații clare. Ținând cont de faptul că termenul-cheie al secolului al XX-lea a fost schimbarea, revenirea la mit a fost pusă fie pe capacitatea acestuia de a oferi „imagini-sinteză” cu privire la realitățile trăite, fie pe nevoia omului de a se întoarce la origini, întrucât mitul era privit drept puntea de legătură a omului cu universul. Această revenire la spațiul paradisiac al începuturilor a fost corelată și cu nevoia ființei umane de a reveni la izvoarele vieții, repetabilitatea fiind sinonimă cu eternitatea. De asemenea, revenirea la mit a fost asociată cu admirația pe care ființa umană a manifestat-o față de Antichitate, scriitorii însușindu-și idealurile estetice ale acesteia, dar și comportamentul etic. Fie că a promovat depășirea condiției umane, libertatea sau patriotismul, universalitatea situațiilor mitice a reprezentat motivul pentru care scriitorii contemporani au preferat aceste teme din Antichitatea greacă în detrimentul altora.

Rescrierile mitice au suferit modificări de-a lungul timpului, viața socială și contextul geopolitic influențând vizibil forma de redare a acestuia. Și cum veacul trecut a fost marcat de un dezechilibru istoric, mitul antic, religios la origine, **a primit o dimensiune politică** care l-a făcut capabil să redea o viziune globală asupra prezentului și asupra societății colective. Multiplele sale roluri au făcut din acesta o sursă importantă de inspirație a scrierilor veacului trecut, mitul influențând istoria omenirii prin faptul că a oferit chei în înțelegerea prezentului și a promovat modele de comportare omenească în interiorul societății. Folosit cu sensul de model cu caracter repetabil, capabil să justifice acțiunile umane, mitul a fost privit în literatura universală drept o realitate sacră ce poate exprima mentalitatea politică a unei societăți. Așa s-a ajuns ca scriitorii

să-și întoarcă privirea către mitologie, iar secolul al XX-lea să fie considerat drept un secol al revenirii la mit. Fiind o înclinație generală în literatură, s-au urmărit conexiunile existente la nivel ideologic între creatorii de cultură, însă s-a demonstrat că nu există o legătură clară între criteriul cronologic sau cel estetic și preferința pentru anumite teme mitice, „existențialismul” fiind privit la nivel general, și nicidecum ca ideologie. Probabil similitudinile de la nivel ideologic și cultural sau impactul regimului totalitarist au marcat conștiința oamenilor, punându-și amprenta asupra scrierilor vremii. Dramaturgii au recurs la temele mitice deoarece acestea își găseau justificarea și în viața contemporană, miturile fiind permanente prin faptul că au putut trata probleme existențiale generale precum iubirea, războiul, destinul sau curajul.

Tot în subcapitolul al doilea identificăm **dramaturgii români și francezi** din prima jumătate a veacului trecut, preocupați de mit, precum și atitudinea pe care aceștia au manifestat-o cu privire la această reiterare. Astfel, putem delimita două viziuni: una predominantă care a apărut ca o nostalgie asupra sacrului, o nostalgie asupra acelor valori stabile ce au dispărut în epocă contemporană, marcată de evoluția științei și a tehnicii și cea de-a doua, o viziune ironică cu puternice accente filosofice. Privind către prima atitudine, regăsim nostalgia față de sacru la Victor Eftimiu, dramaturgul român care a promovat prin intermediul personajelor mitice principiile de viață ale omului modern, scoțând în evidență caracterul etic al mitului. De asemenea, ne oprim la Mircea Eliade, cel care a oferit mitului noi semnificații prin camuflarea sacrului în profan și totodată cel care a conectat marile mituri românești (mitul Meșterului Manole și mitul mioritic) la mitul elen, aducând în prim plan problema sacrificiului pentru țară, pentru popor. În perioada interbelică s-a întors la mit și Nicolae Iorga, scriitorul român care a transpus sacralul în domeniul uman, insistând pe rolul individului în societate și pe ideea coeziunii cetății, tradusă prin unitatea poporului român. Tot în dramaturgia românească, însă după Cel de-al Doilea Război Mondial, regăsim o transfigurare a mitului la Petru Dumitriu, scriitorul care a căutat să ofere răspunsuri problemelor legate de destinul omului modern și de relația acestuia cu universul. Privind către dramaturgia franceză, regăsim o readaptare a mitului, în perioada interbelică, la Jean Giraudoux, cel care a privit nostalgia sacrului ca pe o aspirație spre absolut, adevăr și dreptate, valori morale pentru care a militat dramaturgul francez și pe care le-a transmis și discipolului său, Jean Anouilh. Abordând mitul din poziție tradițională, Jean Anouilh s-a arătat preocupat tot de sfera etică, astfel că a promovat în piesele sale o valoare morală cu o importanță deosebită pentru societatea franceză aflată în plin Război Mondial, respectiv aspirația spre o puritate absolută.

Raportându-ne la cea de-a doua viziune, regăsim o deschidere către o nouă interpretare mitică în concordanță cu spiritul epocii la Jean-Paul Sartre. Deși acesta a mers către o negare a sacrului,

s-a arătat preocupat de problemele actuale ale societății franceze și a promovat prin intermediul eroului sartrian principiile ideologiei existențialiste, respectiv nevoia de fraternitate și solidaritate umană, libertatea, responsabilitatea și angajamentul.

Urmărind direcția trasată de Gilbert Durand, identificăm forma pe care a îmbrăcat-o mitul în veacul trecut și preferințele epocii pentru anumite mituri. Reprezentând „o îmbinare reciprocă de imagini și simboluri”⁵, miturile au fost readuse în prim plan, în dramaturgia secolului al XX-lea, cu **dimensiunea lor antică**, idee recunoscută și de Victor Eftimiu în *Prefața* cărții *Atrizii*, acesta afirmând faptul că „pentru a avea picioarele bine înfipite în țărâna augustă a Greciei, a împrumutat din operele marilor înaintași momente dramatice pe care le-a condensat sau le-a lărgit, dar și unele replici care redau climatul spiritual al vremii”⁶.

Și pentru că atenția creatorilor de cultură s-a îndreptat în veacul trecut către sacralitatea conceptului, către caracterul de revelație primordială și de model exemplar, bineînțeles că au fost reluate miturile cu rezonanță puternică. Astfel, atât în dramaturgia românească, cât și în cea franceză au fost reînviată aceleași mituri elene ale Antichității, respectiv mitul Atrizilor, al Labdacizilor, al Argonauților sau mitul lui Prometeu, îmbogățite însă cu influențe filosofice și psihanalitice. Adaptarea miturilor antice la societatea contemporană s-a făcut prin atribuirea unor noi semnificații, atât în structura situației mitice (la Jean-Paul Sartre), dar mai ales în ceea ce privește statutul personajului (la toți dramaturgii), dând naștere „unui mit al eroului și unui mit al situației”⁷.

Cel de-al treilea subcapitol, intitulat *Reprezentarea scenică a pieselor cu subiect mitic*, a urmărit să redea rolul deosebit de important pe care teatrul l-a avut în secolul al XX-lea. Cunoscut încă din Antichitate drept „o școală”⁸ din care cetățenii puteau învăța lucruri utile vieții, teatrul a revenit la această dimensiune în epoca modernă, întrucât era singurul în măsură să redea o imagine a realității înconjurătoare. Folosit ca instrument de propagandă, teatrul promova spectacole cu rol meditativ, contextul socio-istoric, viața reală și legătura individului cu istoria fiind teme predominante pe scenele teatrelor europene. Impactul vizual și profunzimea subiectelor aveau menirea de a stimula atât latura rațională, cât și pe cea spirituală a privitorului, reflectarea asupra evenimentelor trăite fiind obiectivul principal al clasei politice care ghida traseul societății și implicit noul drum al culturii.

⁵ Durand, Gilbert, *Introducere în mitodologie*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2004, p.13.

⁶ Eftimiu, Victor, *Atrizii*, București, Editura Cultura Poporului, 1939, p.8.

⁷ Clio Mănescu, *Mitul antic elen și dramaturgia contemporană*, București, Editura Univers, 1977, p.41.

⁸ Nicolae Iorga, *Sensul teatrului*. Conferință ținută la Teatrul Național, Vălenii de Munte, Editura Datina Românească, 1932, p.6.

În ultima parte a capitolului al doilea ne oprim asupra pieselor din corpus ce urmează a fi studiate din punct de vedere mitanalitic, insistând pe momentul apariției fiecărei lucrări, punerea lor în scenă, subiectul mitic abordat și modul în care au fost receptate de către public. De asemenea, a fost esențial ca într-o etapă inițială să înțelegem contextual apariției lucrărilor, ulterior să ne raportăm la piesele propriu-zise. Fie că au fost înrolați în război, resimțind direct presiunea și pericolul luptei (Jean Giraudoux, Jean-Paul Sartre și Jean Anouilh), fie că au fost implicați în viața politică a societății, militând pentru înalte valori morale (Victor Eftimiu, Nicolae Iorga, Mircea Eliade), dramaturgii veacului trecut au avut motivații clare care au dus la scrierea pieselor cu subiect mitic.

Demersul analitic este continuat în **capitolul al treilea** cu identificarea temelor recurente în cele două literaturi, a simbolurilor integrate în acestea, precum și a arhetipurilor umane ilustrate. Denumit sugestiv ***Recurența temelor mitice în dramaturgia românească și franceză din prima jumătate a secolului al XX-lea***, capitolul analizează numai temele ce au legătură directă cu războiul, atenția noastră fiind îndreptată asupra acestui eveniment cu impact major asupra societății. Abordarea comparativă a actualizării mitului în dramaturgia modernă a avut în vedere descrierea aspectelor mitice esențiale și recurența acestora în lucrările secolului al XX-lea. Având aceeași bază, dramaturgii moderni au interpretat subiectul mitului conform credințelor și filosofiei proprii, atribuind mitului noi dimensiuni în funcție de sensibilitatea și viziunea specifică fiecăruia.

Folosind ca metodă de cercetare mitanaliza, identificăm și tratăm temele recurente în cele două literaturi, respectiv tema războiului, a sacrificiului, a răzbunării, a rivalității, a demnității și a atașamentului față de cetate, teme ce au fost structurate ca subcapitole.

Luând în calcul contextul socio-istoric al celor două țări, am văzut în război o temă majoră (**subcapitolul 1 - Tema războiului**) analizată dintr-o dublă perspectivă: cea a conflictului extern, care a avut drept scop restaurarea ordinii și a păcii, și cea de-a doua care viza lupta interioară a omului măcinat de gânduri și de probleme într-o societate de criză. Privit ca un lait-motiv al secolului al XX-lea, conceptului i-a fost atribuită o simbolistică importantă, întrucât avea „drept scop distrugerea răului, restabilirea păcii, a dreptății, a armoniei, atât în plan cosmic și social, cât și în plan spiritual”⁹. Inspirat din mitologia greacă, lucrările dramatice scrise în prima jumătate a veacului trecut au prezentat realitatea lumii contemporane prin analogie cu lumea antică. Adaptarea miturilor elene la situația istorică trăită de fiecare scriitor a adus în prim plan conflictul pentru putere, o luptă continuă ce a avut la bază dorința de mărire, ura și mândria.

⁹ Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, volumul 3, București, Editura Artemis, 1995, p.152.

Numărul mare de lucrări în care a fost dezvoltată această temă (*Casandra* de Nicolae Iorga, *Atrizii* și *Prometeu* de Victor Eftimiu, *Iphigenia* de Mircea Eliade, *Preludiu la Electra* de Petru Dumitriu, *Electra*, *Război cu Troia nu se face* și *Amfitrion 38* de Jean Giraudoux, *Muștele* de Jean-Paul Sartre) demonstrează faptul că războiul, dar și consecințele acestuia au influențat nu doar relațiile interumane, dar și individul la nivel psihologic. Astfel, disensiunile apărute la nivel personal au declanșat conflicte interioare pe care dramaturgii români și francezi le-au raportat la situația eroilor mitologici din perioada antică. Fie că au prezentat figuri legendare care au câștigat lupta cu sinele, fie că au redat eroi doborâți de destin, putem spune că tratarea temei războiului în veacul trecut a venit ca o nevoie a societății de a-și exterioriza trăirile în vreme de conflict, dar și ca o formă de îndrumare a ființei umane.

În ceea ce privește **subcapitolul 2**, intitulat *Tema sacrificiului*, acesta urmărește analiza unui subiect cu o largă răspândire în dramaturgia secolului trecut, ce are legătură directă cu războiul. Apărut din dorința de a promova curajul, vitejia, demnitatea, dar și dragostea de țară și de neam, sacrificiul a fost înțeles în veacul trecut ca o nevoie a societății aflată într-o perioadă de criză. Astfel, termenul de sacrificiu a fost folosit în lucrare cu sensul de „renunțare voluntară la ceva pentru binele sau în folosul cuiva”¹⁰. Totodată, în analiza termenului s-a avut în vedere și concepția lui Jean Chevalier, respectiv perspectiva sacru-profan, filosoful francez văzând sacrificiul drept „acțiunea prin care ceva sau cineva este făcut sacru, adică despărțit de întreaga lume rămasă profană [...] sacrificiul fiind un simbol al renunțării la legăturile pământești din dragoste de spirit sau de Dumnezeu”¹¹. Folosindu-ne, într-o primă etapă, de mitocritică pentru a stabili miturile directe ce au stat la baza pieselor, demersul continuă cu mitanaliza sensurilor atribuite termenului, precum și cu imaginea sacrificiului din perspectiva umană.

Preluat din Antichitate, modelul sacrificiului a fost adaptat la condițiile societății contemporane, păstrând însă sensul inițial al termenului - latinescul *sacrificium* combină două concepte: *sacra* (lucruri sacre) și *facere* (a face, a îndeplini)”¹²- care redă schimbul material-spiritual sau face trecerea din lumea profană în cea sacră. Promovarea idealului național a reprezentat obiectivul principal al dramaturgilor secolului al XX-lea, astfel că opt piese (la Victor Eftimiu – *Prometeu*, *Thebaida* și *Atrizii*, la Nicolae Iorga – *Casandra*, la Mircea Eliade – *Iphigenia*, la Jean Giraudoux – *Război cu Troia nu se face*, la Jean-Paul Sartre – *Muștele* și la

¹⁰ Definiție preluată din *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Ediția a II-a, București, Editura Univers, 1998, p.942.

¹¹ Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, volumul 3, București, Editura Artemis, 1995, p.183.

¹² Douglas Harper, *Dicționar de etimologie online*, preluat la 27.08.2022, <https://www.etymonline.com/word/sacrifice>

Jean Anouilh – *Antigone*) au pus accentul pe valorizarea individului, singurul în măsură să schimbe destinul unei țări.

Privind către consecințe, am văzut cum ura și suferința trăite de oameni în anii de război au dat naștere răzbunării, un subiect cu o largă răspândire în dramaturgia secolului trecut. Dezbătută în **subcapitolul 3**, *Tema răzbunării* aduce în prim plan formele pe care le îmbracă răzbunarea în societatea modernă, precum și armele pe care le folosesc protagoniștii acestor acțiuni. Accepțiunea cu care este folosit termenul în lucrare face referire la acțiunea de pedepsire a unei persoane care a produs un rău cuiva sau actul prin care cel nedreptățit a căutat să-și facă singur dreptate, mergând pe principiul ochi pentru ochi și dinte pentru dinte. Lupta pentru putere a ajuns să creeze dezechilibru nu doar la nivel social, ci și în interiorul familiilor, dând naștere unor conflicte cu deznodământ tragic. De asemenea, dorința de restabilire a dreptății a atras după sine răzbunarea, o năzuință puternică aparținând sferei raționale care a reușit să submineze emoționalul. Astfel, s-a ajuns ca subiectul să fie prezent în cinci piese (la Victor Eftimiu – *Atrizii*, la Petru Dumitriu – *Preludiu la Electra*, la Jean Giraudoux – *Electra*, la Jean-Paul Sartre – *Muștele* și la Jean Anouilh – *Médée*) viziunea cu privire la răzbunare fiind diferită la dramaturgii veacului trecut. Cu toate acestea, răzbunarea a avut aceleași cauze (ura și suferința), a reiterat aceleași simboluri (secure, sabie, otravă, sânge, foc) și a avut aceeași finalitate (crima), întrucât acesta este specifică oamenilor răniți sufletește.

O altă temă recurentă în piesele din prima jumătate a secolului al XX-lea este rivalitatea, o consecință a războiului care-și face simțită prezența atât la nivel social, cât și în interiorul familiei. Analizată în **subcapitolul 4**, *Tema rivalității* a fost regăsită în douăsprezece piese ale dramaturgilor români și francezi (Victor Eftimiu - *Prometeu*, *Thebaida*, *Atrizii*, Petru Dumitriu - *Preludiu la Electra*, Nicolae Iorga – *Cassandra*, Mircea Eliade – *Iphigenia*, Jean Giraudoux - *Electra*, *Război cu Troia nu se face*, *Amfitrion 38*, Jean-Paul Sartre - *Muștele* și Jean Anouilh *Médée*, *Antigone*), fiind analizată conform perspectivei lui René Girard. Potrivit gândirii girardiene, imitând dorințele altora, oamenii ajung să-și dorească un lucru comun și astfel să devină rivali, idee pe care o regăsim și în lucrările din corpus luate spre analiză. Ideea rivalității susținută de René Girard avea să fixeze dorința pe violența celuilalt: „Violența are efecte mimetice extraordinare [...] cu cât oamenii se străduiesc să o domine, cu atât ei o alimentează mai mult”¹³. Astfel, am ajuns să privim rivalitatea de la elementul său comun, respectiv puterea și să o detaliem pe trei paliere de manifestare: al zeilor, al oamenilor sau al legăturii oameni-zei, demonstrând că nu există diferențe majore între tipurile de conflict. Legat de simbolistica

¹³ Girard, René, *Violența și sacrul*, traducere de Mona Antohi, București, Editura Nemira, 1995 p.37.

termenului, am observat că rivalitatea stă în legătură cu alte două virtuți, respectiv dreptatea și cumpătarea, însă uneori acestea sunt ignorate și atunci este nevoie de o infinită voință pentru atingerea idealului. Și cum puterea este sinonimă cu izbânda, oamenii dornici să o dețină folosesc toate metodele necesare pentru a o stăpâni. Astfel, în toate piesele, miturile reiterate prin această temă a fost puternic ancorate în realitatea epocii, eliberarea de constrângeri, libertatea, restabilirea dreptății sau dobândirea puterii fiind principalele obiective ale părților implicate în conflict.

Corelată cu războiul este și demnitatea, o valoare intrinsecă a existenței umane privită din multiple perspective: religioasă (conceptul făcând trimitere la darul lui Dumnezeu, omul fiind o imagine a chipului divin), moral-filosofică (include attributele necesare integrității, respectiv cinstea, corectitudinea, respectul și onestitatea, elemente cu care fiecare om participă la clădirea relațiilor sociale) și juridică (are în vedere reputația, stima și considerația de care se bucură individul și familia în rândul semenilor). Detaliată în **subcapitolul 5, Tema demnității** tratează aspectele sub care se poate manifesta demnitatea, prezentând cele trei arii de manifestare: a individului, a familiei sau demnitatea unui popor denumită și demnitate națională. Având ca punct de pornire etimologia termenului (latinescul „dignitas”¹⁴ definea calitatea de a fi demn care deseori era înțeleasă ca o datorie, ca o obligație a oamenilor în sânul societății), am stabilit semnificațiile pe care le-a primit conceptul în veacul trecut și domeniile în care acesta își găsește aplicabilitatea. Prezentă în opt piese (Victor Eftimiu - *Prometeu*, și *Thebaida*, Mircea Eliade – *Iphigenia*, Jean Giraudoux – *Amfitrion* 38 și *Război cu Troia nu se face*, Jean-Paul Sartre – *Muștele*, Jean Anouilh – *Antigone* și *Médée*), ideea demnității, ca drept al personalității umane, a reprezentat o sursă de inspirație pentru dramaturgii începutului de secol XX, aceștia dezvoltând conceptul prin intermediul eroilor legendari ai Antichității. Fie că au vorbit despre funcția sa onorifică, fie că s-au raportat la respectul adresat unui individ / unui stat sau la sentimentul că o persoană poate avea propria valoare, noțiunea de demnitate a evoluat în timp, devenind un drept al omului, al familiei, dar și al poporului pentru care ființa umană luptă în fiecare zi.

Privind către **ultimul subcapitol**, acesta tratează *Tema atașamentului față de cetate*, un subiect abordat de dramaturgii români și francezi ai secolului trecut în nouă piese (Victor Eftimiu – *Thebaida* și *Atrizii*, Nicolae Iorga – *Cassandra*, Mircea Eliade – *Iphigenia*, Petru Dumitriu – *Preludiu la Electra*, Jean Giraudoux – *Război cu Troia nu se face* și *Electra*, Jean-Paul Sartre – *Muștele*, Jean Anouilh – *Antigone*). Pentru a evidenția un principiu definitoriu într-o societate marcată de lupte, scriitorii au pus accentul pe valorizarea individului, un lucru absolut necesar pentru a reliefa îndatoririle cetățenilor, respectiv dorința acestora de a muri pentru patrie. Stările

¹⁴ Academia Română, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998, p.276.

conflictuale existente la nivelul societăților au trimis cetățenii spre găsirea de soluții în domeniul unității naționale, Antichitatea reprezentând un model în acest sens. Prin rememorarea unor mituri cu puternic impact emoțional, lucrările aduc în prim plan dragostea de patrie, iubirea aproapelui, precum și cinstirea valorilor naționale, respectiv principalele virtuți ale individului înscrise în ființa și conștiința acestuia. Structurată pe două planuri, tema evidențiază, pe de o parte, modelele de patriotism promovate în perioada Celor Două Războaie Mondiale prin intermediul eroilor legendari ce-și apără granițele și avuțiile țării, iar pe de altă parte, personajele ce denotă un fals patriotism, având ca principal obiectiv puterea.

Așadar, putem afirma că rememorarea miturilor antice s-a făcut în spiritul epocii, scrierile secolului al XX-lea fiind vizibil influențate de Cele Două Războaie Mondiale, aducând în prim plan dragostea de patrie, iubirea aproapelui și cinstirea valorilor naționale. Privirea generală asupra destinului contemporan al temelor mitice a urmărit nu doar condiția mitului în dramaturgia secolului al XX-lea, ci și perspectiva istorică a problemei. Diversele semnificații pe care mitul le-a dobândit de-a lungul timpului au fost surprinse cel mai bine la nivelul personajelor și al limbajului, analogia cu eroii Antichității, ilustrând modele de conduită pentru populația contemporană. Dacă sacrificiul Ifigeniei a pus în valoare o formă supremă de iubire față de neam și țară, actul lui Prometeu a prezentat nevoia omului de a se elibera de constrângeri și de a lupta pentru binele semenilor, gesturile și acțiunile Antigonei au promovat spiritul de sacrificiu și respectarea legii, Cassandra a susținut ideea coeziunii cetății și nevoia de sacrificiu pentru salvarea acesteia, acțiunile lui Hector au fost văzute ca o pledoarie împotriva războiului, atunci aspirația spre adevăr și dreptate a fraților Electra – Oreste a fost proiectată ca ideal al societății moderne.

Considerăm că obiectivele de cercetare ale lucrării au fost atinse, secolul al XX-lea oferindu-ne o nouă viziune asupra mitului antic prin puterea pe care structurile mitice și imaginile simbolice au avut-o asupra comportamentelor sociale.

BIBLIOGRAFIE

A. Bibliografie generală:

1. ABRAMS, M.H., *The Mirror and the Lamp. Romantic Theory and the Critical Tradition* New York, Oxford University Press, 1953.
2. ABRAMS, M.H., *Natural Supernaturalism. Tradition and Revolution in Romantic Literature*, New York, Norton, 1971.
3. Academia Română, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Institutul de Lingvistică, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.
4. ALLEN, Douglas, *Mit și religie la Mircea Eliade*, traducere din engleză și Index de Liviu Costin, Postfață de Mihaela Gligor, Cluj Napoca: Casa Cărții de Știință, 2011.
5. ANGELESCU, Silviu, *Mitul și literatura*, București: Editura Univers, 1999.
6. ARISTOTEL, *Poetica*, traducere de D.M.Pippidi, în volumul *Arte poetice din antichitate*, București, Editura Univers, 1970.
7. ARNOLD Van Gennep, *Formarea legendelor*, traducere de Lucia și Crina Ioana Berdan, Iași: Editura Polirom, 1997.
8. BACHELARD, Gaston , *Psihanaliza focului*, București: Editura Univers, 1989.
9. BACHELARD, Gaston, *Apa și visele. Eseu despre imaginația materiei*, București: Editura Univers, 1995.
10. BACHELARD, Gaston, *Pământul și reveriile voinței*, București: Editura Univers, 1998.
11. BACHELARD, Gaston, *Poetica reveriei*, traducere din limba franceză de Luminița Brăileanu, Pitești: Editura Paralela 45, 2005.
12. BARTHES, Roland, *Mitologii*, traducere de Maria Carpov, Cluj-Napoca: Editura Institutul European, 1997.
13. BENOIST, Luc, *Semne, simboluri și mituri*, traducere de Smaranda Bădăliță, București: Editura Humanitas, 1995.
14. BERCESCU, Sorina, *Istoria literaturii franceze, De la începuturi și până în zilele noastre*, București: Editura Științifică, 1970.
15. BERLOGEA, Ileana, *Teatrul românesc. Teatrul universal. Confluențe*, Iași: Editura Junimea, 1938.
16. BERLOGEA, Ileana, *Teatrul și societatea contemporană*, București: Editura Meridiane, 1985.

17. BERSTEIN, Serge, Milza, Pierre, *Istoria Europei: Secolul XX*, Iași: Institutul European, 1998.
18. BLAGA, Lucian, *Trilogia culturii*, în *Opere*, vol.9, Editura Minerva, 1985.
19. BOIA, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, București: Editura Humanitas, 2000.
20. BOIA, Lucian, *Două secole de mitologie națională*, București: Editura Humanitas, 1999.
21. BRAGA, Corin, *De la arhetip la anarhetip*, Iași: Editura Polirom, 2006.
22. BRAGA, Corin, *Zece studii de arhetipologie*, Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2007.
23. BRĂDĂȚEANU, Virgil, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, Editura Cartea Românească, 1977.
24. BRUNEL, Pierre, *Dictionnaire des mythes littéraires*, Les Editions du Rocher, 1994.
25. BUCIU, Marian Victor, *Panorama literaturii române în secolul XX*, Volumul II- Proza, Craiova: Editura Scrisul Românesc, 2003.
26. CALLOIS Roger, *Mitul și omul*, București: Editura Nemira, 2000.
27. CAMUS, Albert, *Omul revoltat*, București: Editura RAO, 2001.
28. CASSIRER, Ernst, *Eseu despre om. O introducere în filosofia culturii umane*, traducere de Constantin Coșman, București: Editura Humanitas, 1994.
29. CHATELET, Francois, *Concepțiile politice ale secolului XX*, Editura Humanitas, 1994.
30. CHEVALIER, Jean și Alain Gheerbant, *Dicționar de simboluri*, Volumul 1, București: Editura Artemis, 1993.
31. CHEVALIER, Jean și Alain Gheerbant, *Dicționar de simboluri*, Volumele 2 și 3, București: Editura Artemis, 1995.
32. COJANU, Daniel, *Ipostaze ale simbolului în lumea tradițională*, Iași: Editura Lumen, 2009.
33. CULIANU, Ioan Petru, *Fantasmele libertății la Mihai Eminescu. Peisajul centrului lumii în nuvela „Cezara”* în volumul *Studii românești*, București, Editura Nemira, 2000.
34. DELATTRE, Charles, *Connaissance d'une œuvre- Jean Anouilh-Antigone*, Bréal Éditions, 1998, ISBN 9782842911508.
35. *Dialogul neîntrerupt al teatrului în secolul al XX-lea*, volumele I și II, Colecția Biblioteca Pentru Toți, București: Editura Minerva, 1973.
36. DUMITRIU, Alexandru, *Istoria literaturii franceze. Secolul XX*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1968.
37. DURAND, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Introducere în arhetipologia generală, București: Editura Univers, 1977.
38. DURAND, Gilbert, *Figuri mitice și chipuri ale operei. De la mitocritică la mitanaliză*. Traducere din franceză de Irina Bădescu. București: Editura Nemira, 1998.

39. DURAND, Gilbert, *Arte și arhetipuri*, traducere de Andrei Niculescu, București: Editura Meridiane, 2003
40. DURAND, Gilbert, *Introducere în mitodologie*, Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2004.
41. ELIADE, Mircea, *Aspecte ale mitului*, București: Editura Univers, 1978.
42. ELIADE, Mircea, *Imagini și simboluri*, București: Editura Humanitas, 1994.
43. ELIADE, Mircea, *Insula lui Euthanasius*, București: Editura Humanitas, 2003.
44. ELIADE, Mircea, *Mituri, vise și mistere*, București: Editura Univers Enciclopedic, 1998.
45. ELIADE, Mircea, *Nostalgia originilor*, traducere din engleză de Cezar Baltag, București: Editura Humanitas, 2013.
46. ELIADE, Mircea, *Tratat de Istorie a Religiilor*, traducere de Mariana Noica, București: Editura Humanitas, 2006.
47. ESVEEV, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara: Editura Amarcord, 2001.
48. EURIPIDE, *Medeia*, în românește de Alexandru Pop, în antologia *Tragicii greci*, București: Editura Univers, 1979.
49. FAGUET Émile, *Drama antică, drama modernă*, București: Editura Enciclopedică română, 1971.
50. FRENKIAN Aram, *Înțelesul suferinței umane la Eschil, Sofocle și Euripide*, Editura pentru literatură universală, 1969.
51. FREUD, Sigmund, *Opere I*, traducere Leonard Gavriliu, București: Editura Științifică, 1992.
52. FRYE, Northrop, *Anatomia criticii*, în românește de Dominica Sterian și Mihai Spăriosu, București: Editura Univers, 1972.
53. GENNEP, Arnold Van, *Formarea legendelor*, traducere de Lucia și Crina Ioana Berdan, Iași: Editura Polirom, 1997.
54. GIBSON, Clare, *Semne și simboluri: Ghid ilustrat, Semnificații și origini*. Traducere Ondine Fodor, Oradea: Editura Aquilla, 1993.
55. GHEORGHE Octavian, *Teatrul antic grec și latin*, Editura Meridiane, 1970.
56. GHIȚULESCU, Mircea, *Istoria literaturii române. Dramaturgia*, Ediția a II-a, Editura Tracus Arte, 2008.
57. GIRARD, Rene, *Violența și sacralul*, traducere Mona Antohi, București, Editura Nemira, 1995.
58. GIRARD, Rene, *Țapul ispășitor*, traducere Theodor Rigin, București, Editura Nemira, 2000.
59. GIRARDET, Raoul, *Mituri și mitologii politice*, traducere de Daniel Dumitriu, Prefață de Gabriela Adameșteanu, Institutul European, 1997.

60. GORUNESCU, Elena, *Dicționar de teatru francez contemporan*, Editura Albatros, 1991.
61. GREIMAS, Algirdas Julien, *Despre sens. Eseuri semiotice*, text tradus și prefăcut de Maria Carpov, București: Editura Univers, 1975
62. GREIMAS, Algirdas Julien, *Despre zei și despre oameni*, Studii de mitologie lituaniană, traducere de Rodica Paliga, Editura Meridiane, 1997.
63. GUSDORF George, *Mythe et metaphysique*, Paris: Editure Flammarioni, 1953.
64. HENTEA, Călin, *Mereu nerostita istorie a luptelor românilor din Antichitate până în zilele noastre*, Chișinău: Editura Cartier, 2018.
65. HESIOD, *Opere. Theogonia*, traducere, studiu introductiv și note de Dumitru T.Burtea, București: Editura Univers, 1973.
66. ION, Angela, Mihăilă Ileana, *Scriitori francezi. Mic dicționar*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
67. ION, Angela, *Dicționar de scriitori francezi*, Editura Polirom, 2012.
68. JUNG, Gustav, *Tipuri psihologice*, traducere din germană de V.Nișcov, Editura Humanitas, 1997.
69. KAYSER, Wolfgang, *Opera literară. O introducere în știința literaturii*, traducere și note de H.R.Radian, București, 1979.
70. KERNBACH, Victor, *Miturile esențiale, Antologie de texte mitologice cu o introducere în mitologia generală, comentarii critice și note istorice*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
71. KERNBACH, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.
72. KUN, N.A., *Legende și miturile Greciei Antice*, București: Editura Lder, 2003.
73. LEFTER, Diana-Adriana, *Introduction à l'étude du mythe dans la littérature*, Editura Universității din București, 2008, ISBN 978-973-737-559-9, 2008.
74. LEFTER, Diana-Adriana, *Mythe et comédie dans la littérature française*, Editura Universității din București, 2010, ISBN 978-973-737-784-5, 2010.
75. LEFTER, Diana-Adriana, *Théâtre et mythe. Mythe et théâtre*, Editura Universitaria Craiova, 2013, ISBN 978-606-14-0611-1, 2013.
76. LEVY-BRUHL, Lucien, *La Mitologia primitiva*, Editor Newton Compton, 1973.
77. LEVY-STRAUSS, Claude, *Antropologia structurală. Idei contemporane*, București: Editura Politică, 1978.
78. LOVINESCU, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane*, București: Editura Minerva, 1989.

79. LUNGU-Badea, Georgiana, *Culture et civilisation françaises contemporaines* (manuel), Centrul de multiplicare, Universitatea „Politehnica” din Timișoara, 1998.
80. MALINOWSKI, Bronislaw, *Magie, știință și religie*, traducere în limba română de Nora Vasilescu, Iași: Editura Moldova, 1993.
81. MANCAȘ, Mihaela, *Limbajul artistic românesc în secolul XX (1900-1950)*, București: Editura Științifică, 1991.
82. MANOLESCU, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*. Ediția a II-a, revăzută și revizuită, București,: Editura Cartea Românească, 2019.
83. MARIN, Ileana, *Infidelitățile mitului*, București, Editura Paralela 45, 2002.
84. MĂCIUCĂ, Constantin, *Motive și structuri dramatice*, București: Editura Eminescu, 1986.
85. MĂNESCU, Clio, *Mitul antic elen și dramaturgia contemporană*, București: Editura Univers, 1977.
86. MICU, Dumitru, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, București: Editura Saeculum, I.O., 2000.
87. MIHĂILĂ, Ileana, *Cultura română, cultura europeană*, București: Editura Fundației România de Mâine, col. Multilingvism și culturi în dialog - 6, 2015.
88. MORETTA, Angelo, *Mituri antice și mitul progresului. Antropologia sacrului din paleolitic până în era nucleară*, Editura Tehnică, 1944.
89. MUNTEANU, Elisabeta, *Motive mitice în dramaturgia românească*, București: Editura Minerva, 1982.
90. NEGOIȚESCU, Ion, *Istoria literaturii române, I (1800-1945)*, Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2002.
91. OIȘTEANU, Andrei, *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, București: Editura Minerva, 1989.
92. ONU, Eugen, *Dramaturgia română între 1900-1944. Sensuri ale evoluției*, Sibiu: Editura Imago, 1999.
93. PĂCURARIU, Dim, *Teme, motive, mituri și metamorfoza lor*, București, Editura Albatros, 1990.
94. PĂUȘEȘTI, Alexandru-Dumitru, *Istoria literaturii franceze*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1968.
95. PETRIC, Gabriel, *Viziune și spirit tragic în literatura română a secolului XX*, Florești: Editura Limes, 2014.
96. PETROVEANU, M., *Studii literare*, București: Editura Pentru Literatură, 1966.

97. PIRU, Alexandru, *Istoria literaturii române de la început până azi*, București: Editura Univers, 1981.
98. PISCATOR Erwin, *Teatrul politic*, București: Editura Politică, 1966.
99. POPA, D. Marcel, Stănciulescu, Alexandru, *Dicționar Enciclopedic*, Editura Enciclopedică, 1993-2009.
100. PREDA, Cristian, *Modernitatea politică și românismul*, București: Editura Nemira, 1998.
101. PREDA, Cristian, *Robul succesului. Viața politică a lui Victor Eftimiu sub șase constituții*, București: Editura Humanitas, 2002.
102. PRUTEANU, George, *Pactul cu diavolul. Șase zile cu Petru Dumitriu*, Editura Albatros și editura Universul Dalsi, 1995.
103. RADU, Florian, *Metamorfoza culturii în secolul al XX-lea*, Editura Cartea Românească, 1988.
104. RAVARU Gabriela, *Percepția de sine în spiritualitatea interbelică*, Iași: Editura Pim.
105. SABLE, Alain et René Henri, *Analyse de l'oeuvre – Antigone – Jean Anouilh*, lePetitLittéraire.fr, 1 janvier 2011.
106. SAUSSURE, Ferdinand, *Curs de lingvistică generală*, Iași: Editura Polirom, 1998.
107. SCHNYDER, Peter, *Métamorphoses du mythe- Réécritures anciennes et modernes des mythes antiques*, de la Institut de recherche en langues et littératures européennes (ILLE), Editura Orizons, 2008.
108. SIMION, Eugen, *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, Iași: Editura Moldova, 1994.
109. SIMION, Eugen, *Fragmente critice*, vol IV, București: Editura Univers Enciclopedic, 2000.
110. SOFOCLE, *Teatru*, traducere de George Fotino, E.P.L.U., București, 1969.
111. STRAUSS, Claude-Lévi, *Antropolgia structurală*, Prefață de Ion Aluș, traducere din limba franceză de I.Pecher, București: Editura Politică, 1978.
112. SURER, Paul, *Teatru francez contemporan*, în românește de Sanda Râpeanu, București: Editura pentru Literatură Universală, 1968.
113. ȘTEFĂNESCU, Alex, *Istoria literaturii române contemporane 1941-2000*, Editura Mașina de scris, 2005.
114. TIEGHEM, Van Paul, *Literatura comparată*, traducere și prefață de Al Dima, București, 1966.
115. TOMASEVSKI, Boris, *Teoria literaturii. Poetica*, traducere, prefață și comentarii de Leonida Teodorescu, București, 1973.
116. TOWNSON, Duncan, *Franța în revoluție*, Editura All, 2000.

117. TROUSSON, Raymond, *Le thème de Prométhée dans la littérature européenne*, Genève, Droz, 1964.
118. TROUSSON, Raymond, *Themes et mythes. Questions de methode*, Bruxelles, 1981.
119. VIANU, Tudor, *Scriitori români din secolul XX*, București: Editura Minerva, 1986.
120. VERNANT, Jean Pierre, *Mit și gândire în Grecia Antică*, Editura Meridiane, 1995
121. VERNAN, Jean Pierre, *Originile gândirii grecești*, Editura Symposion, 1995.
122. WEISS, Linda, *Mitul statului lipsit de putere. Guvernarea economiei în era globalizării*, traducere din limba engleză de Diana Gheorghiu și Radu Gheorghiu, București: Editura Trei, 2002.
123. VITSAXIS Vasilis, *Mitul. Punct de referință al căutării existențiale*, București: Editura Omonia, 2007.
124. WUNENBURGER, Jean-Jacques, *Utopia sau criza imaginarului*, traducere de Tudor Ionescu, Editura Dacia, 2001.
125. WUNENBURGER, Jean-Jacques, *Filosofia imaginilor*, Iași: Editura Polirom, 2004,

B. Corpus:

1. ANOUILH, Jean, *Antigone* în volumul *Nouvelles. Pièces noires*, Paris: Les Editions de La Table Ronde, 1963, pp.127-1207.
2. ANOUILH, Jean, *Médée* în volumul *Nouvelles. Pièces noires*, Paris: Les Editions de La Table Ronde, 1963, pp.351-399.
3. ANOUILH, Jean, *Eurydice* , în volumul *Pieces noires*, Paris: Éditure Deghers, 1979.
4. DUMITRIU, Petru, *Euridice. Preludiu la Electra*, Cluj: Editura Eminescu, 1991.
5. EFTIMIU, Victor, *Prometeu*, București: Editura Librăriei SOCEC&CO, 1919.
6. EFTIMIU, Victor, *Thebaida*, București: Editura Ancora, 1924.
7. EFTIMIU, Victor, *Atrizii*, București: Editura Cultura Poporului, 1939.
8. ELIADE, Mircea, *Coloana nesfârșită. Teatru. Iphigenia*, Ediție și prefață de Mircea Handoca, București: Editura Minerva, 1996.
9. GIRAUDOUX, Jean, *Amfitrion 38*, teatru în românește de Dinu Albulescu, Editura pentru Literatură, 1966.
10. GIRAUDOUX, Jean, *Electra*, teatru în românește de Dinu Albulescu, Editura pentru Literatură, 1966.
11. GIRAUDOUX, Jean, *Război cu Troia nu se face*, teatru în românește de Dinu Albulescu, Editura pentru Literatură, 1966.

12. IORGA, Nicolae, *Casandra*, Ediția 6 din Biblioteca Literară, Vălenii de Munte: Editura Fondul „Cuvântul”, 1931.
13. SARTRE, Jean-Paul, *Muștele*, București: Editura RAO, 1947.

C. Articole științifice:

1. BATIN, Anuța, *Mastery and truth in Jean Giraudoux's theatre*, din Journal of Romanian Literary Studies. Issue no.17/2019.
2. BĂICUȘ, Iulian, *Eminescu și arhetipurile. Scurt tratat de arhetipologie eminesciană*, Editura Virtual, 2011, ISBN 978-606-599-890.
3. BĂICUȘ, Iulian, *Introducere în mitocritică, mitanaliză și arhetipologie*, 2009.
4. COLOȘENCO, Mircea, *Nicolae Iorga, „fratele păgân” al romanității*, Revista România literară, nr.23/2021.
5. CRAINIC, Nechifor, *Estetica lui Nicolae Iorga*, în Revista „Gândirea”, anul XI, no.6-7-8.
6. ELIADE, Mircea, *Destinul culturii românești*, în „Destin. Revistă de cultură românească”, caietul nr. 6-7, 1953, Madrid, pp. 19-32; în Mircea Eliade, *Profetism românesc*, 1, București: Editura „Roza Vânturilor”, 1990.
7. IORGA, Nicolae, *Sensul teatrului*. Conferință ținută la Teatrul Național, Vălenii de Munte: Editura Datina Românească, 1932.
8. LEFTER, Diana-Adriana, *Le mythe dans le théâtre d'André Gide: Le Roi Candaule — un autre mythe du créateur*, în volumul coordonat de Peter Schnyder: *Métamorphoses du mythe- Réécritures anciennes et modernes des mythes antiques*, de la Institut de recherche en langues et littératures européennes (ILLE), Editura Orizons, 2008.
9. NICULESCU, Mihai, *Un prinț al spiritului: Jean Giraudoux*, publicat în Revista „Universul literar”, Nr.8, Paris, martie 1944.
10. OIȘTEANU, Andrei, *Mihail Sebastian și Mircea Eliade: cronica unei prietenii accidentate*, în 22, nr. 49, 4 decembrie 2007.
11. PAPADIMA, Liviu, *Relația autor-cititor. Delimitări teoretice*, „Contrapunct”, numerele 10, 11, 12 și 13, martie-aprilie 1992.
12. PRUS, Elena, *Poetica mitului*, în „Limba română”, nr. 4-6, an XIV, 2004.
13. TEUTIȘAN, Călin, *Corin Braga, de la gândirea critică vrăjită la literatura viselor*, în Echinox, Coord. Ion Pop și Călin Teuțișan, Cluj-Napoca, 2019.
14. TISCHER, Andra, *La littérature, le lecteur*, citat din articolul „Jean Anouilh - Inspirația este o farsă...” 3 octombrie 2018.
15. VOIA, Vasile, *Tematologia comparatistă*, în „Echinox Journal”, volumul 6, Cluj, 2012.

16. *Materiale și discuții pentru analiza textelor clasice*, Edițiile 32-35, International Publishing and Polygraphic Institutes, 1995.
17. Articolul *Nicolae Iorga*, „fratele păgân” al romanității publicat în Revista România literară nr.23/2021.
18. Articolul *Un prinț al spiritului: Jean Giraudoux*, publicat în Revista „Universul literar”, Nr.8, Paris, martie 1944.

D. Sitografie:

1. <https://www.scribub.com/literatura-romana/gramatica/Dictionary-DE-MITOLOGIE-GREACA-331413217.php>
2. https://www.academia.edu/37871543/Introducere_%C3%AEn_mitocritic%C4%83_mitan_aliz%C4%83_%C5%9Fi_arhetipologie
3. https://www.academia.edu/81978636/Iulian_Baicus_Eminescu_si_arhetipurile
4. <https://mythologica.ro/mitul-ianii-de-aur-si-calatoria-argonautilor/>
5. https://arhiva.romanialiterara.com/index.pl/petru_dumitriu3
6. <https://educarpatia.wordpress.com/2020/05/08/personalitati-romanesti-petru-dumitriu-scriitor-roman/>
7. <https://historia.ro/sectiune/general/teatrul-inovativ-romanesc-dupa-primul-razboi-574739.html>
8. <https://cimec.ro/Teatre/revista/1956/dl.asp?filename=Nr.5.anul.I.octombrie.1956.pdf>
9. <file:///C:/Users/40751/Downloads/Teatru-Nr.9.anul.II.septembrie.1957.pdf>
10. <https://cimec.ro/Teatre/revista/1962/dl.asp?filename=Nr.3.anul.VII.martie.1962.pdf>
11. <https://cimec.ro/Teatre/revista/1965/dl.asp?filename=Nr.12.anul.X.decembrie.1965.pdf>
12. <file:///C:/Users/40751/Downloads/revista-teatrul-Nr.05.anul.XI.mai.1966.pdf>
13. <https://www.viatasiopera.ro/eftimiu-victor/biografie.html>
14. <https://romanialiterara.com/2021/06/nicolae-iorga-fratele-pagan-al-romanitatii-6-mai-1871-27-noiembrie-1940/>
15. <https://litere.ucv.ro/litere/sites/default/files/litere/Cercetare/Activitate%20stiintifica/Analele%20Facultatii%20de%20Litere/analele%20univ%20cv-limbi%20si%20literaturi%20clasice%20nr.%201-2.2007v2.pdf>
16. radioromaniacultural.ro/portret-jean-paul-sartre
17. <https://teatrul-dramaturgilor.ro/wp-content/uploads/drama3-4.pdf>
18. <https://www.autorii.com/scriitori/petru-dumitriu/>
19. <https://www.artline.ro/Jean-Paul-Sartre-12931-1-n.html>

20. https://books.google.co.uk/books?id=gmXJ_0EgDm8C&printsec=frontcover&dq=Antigone+Charles+Delattre&hl=fr&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=Antigone%20Charles%20Delattre&f=false
21. fra.europa.eu
22. [*Arhivele L'Illustration*](#)
23. <https://archive.org/search.php?query=l%27illustration&and%5B%5D=subject%3A%22L%27Illustration%22>
24. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/cb32745939d/dat>
25. <https://www.bacdefrancais.net/electre.php>
26. <https://biblioteca-digitală.ro>